

แผนการใช้ที่ดินตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เอกสารวิชาการฉบับที่ 29/2566
กันยายน 2566

คำนำ

ได้นำแนวคิดของ องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่เป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดินร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต (สพข.) และสถานีพัฒนาที่ดิน (สพด.) ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สพด. ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกร

มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น

กันยายน 2566

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ค
สารบัญรูป	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-2
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-2
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-2
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-2
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-4
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-8
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-1
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-5
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-3

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 เขตการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงาน	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	อ-1
คณะผู้จัดทำ	ค-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดขอนแก่น/1 (พ.ศ.2536-2565)	2-3
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	2-5
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565	2-9
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565	2-9
2-5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565	2-11
3-1	สมบัติที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	3-3
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	6-4
7-1	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการใน ปีงบประมาณ 2566-2570	7-6
7-2	สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-10
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)	7-13

สารบัญญรูป

รูปที่	หน้า
1-1 ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-3
2-1 ขอบเขตการปกครองตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	2-1
2-2 สมุดของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น	2-4
2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	2-7
2-4 สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	2-8
2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-10
3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	3-4
4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	4-4
4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	4-6
6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	6-6
7-1 การชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น	7-6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้วซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี ช่วง (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นและอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio - Circular - Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2565 – 30 กันยายน 2566

1.4.2 สถานที่ ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี
- 2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น
- 3) ด้านนโยบายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของงบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสภาพของทรัพยากรของตำบล

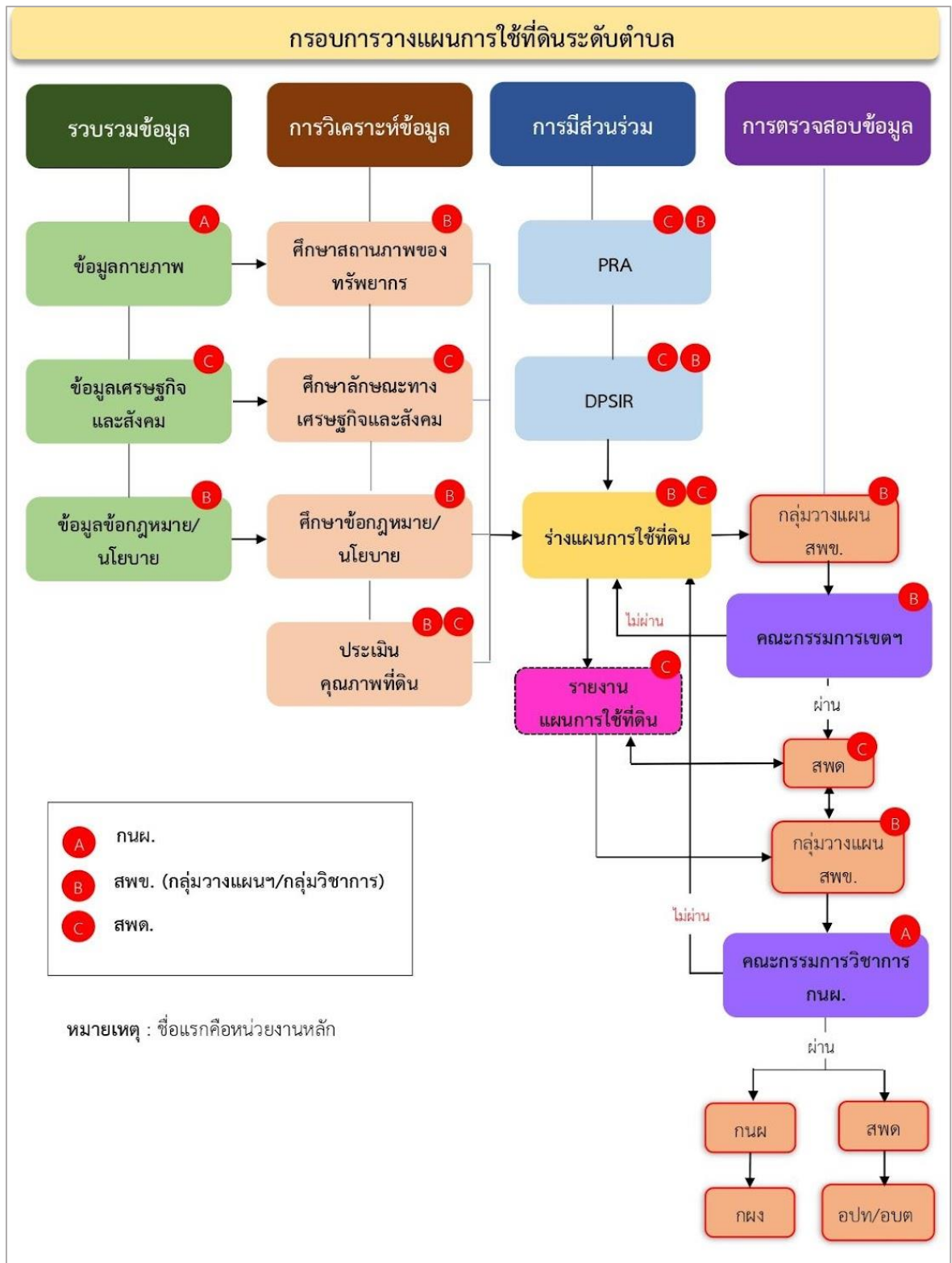
2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของงบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

3) หน่วยงานราชการอื่นๆสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

ตำบลน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี เกษตรอินทรีย์ก้าวหน้าบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล (องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง, 2566)

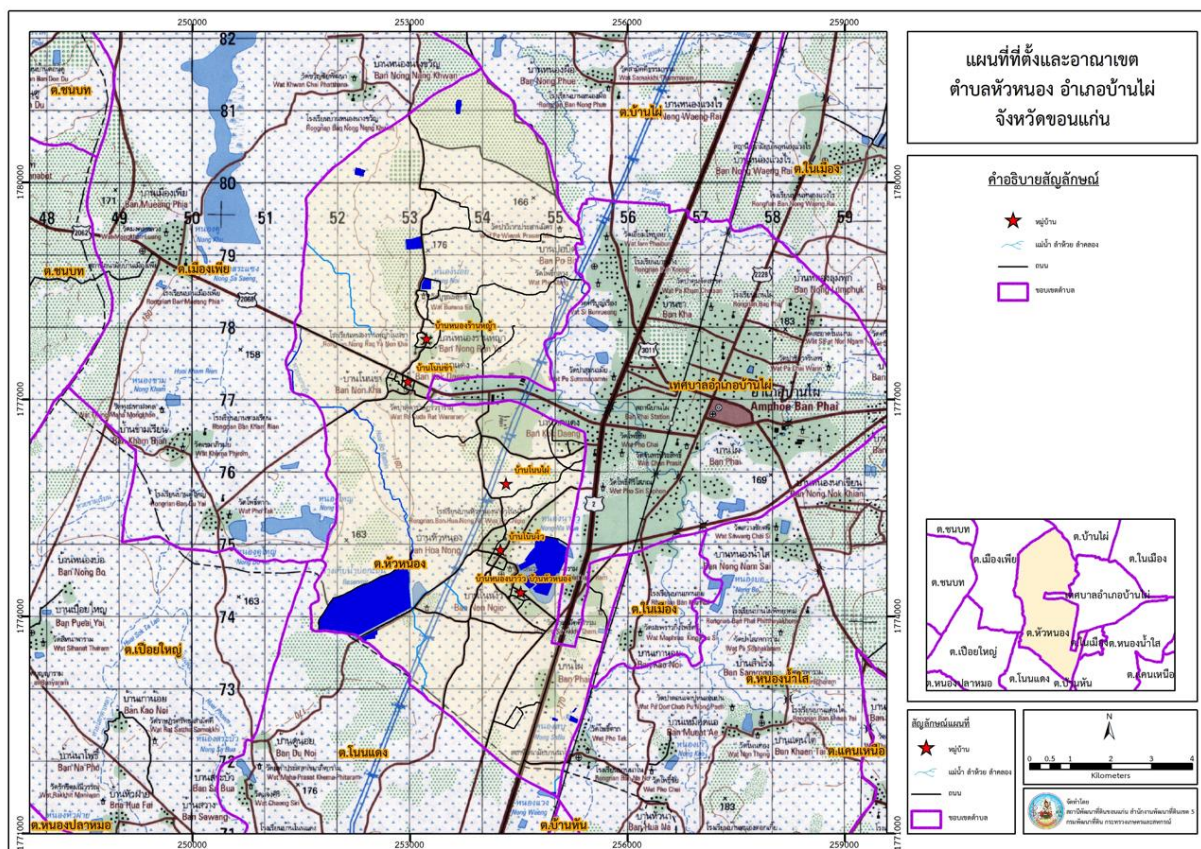
รูปที่ 1-1 ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอบ้านไผ่ มีพื้นที่ประมาณ 29 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,343 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง, 2566) โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลเมืองเพีย ตำบลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลโนนแดง อำเภอโนนศิลา ตำบลหนองน้ำใส อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเทศบาลเมืองบ้านไผ่ ตำบลโนนเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลเมืองเพีย อำเภอบ้านไผ่ ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-1 ขอบเขตการปกครองตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหัวหนอง	หมู่ที่ 4 บ้านโนนข่า
หมู่ที่ 2 บ้านโนนจั่ว	หมู่ที่ 5 บ้านหนองร้านหญ้า
หมู่ที่ 3 บ้านหนองนาวัว	หมู่ที่ 6 บ้านโนนไผ่

2.3 สภาพภูมิประเทศ หัวหนอง ขอนแก่น

ตำบลหัวหนอง

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำชี มีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น ห้วยบ่อกะถิน หนองนาวัว หนองใหญ่ อ่างเก็บน้ำบ่อกะถิน

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศ (พ.ศ.2536-2565) พบว่า ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.2 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 22.2 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,207.1 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 111 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 242.4 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2536-2565) ณ สถานีตรวจอากาศเกษตรท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูการเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนถึงปลายเดือนตุลาคม

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งต้นเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนเมษายน (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

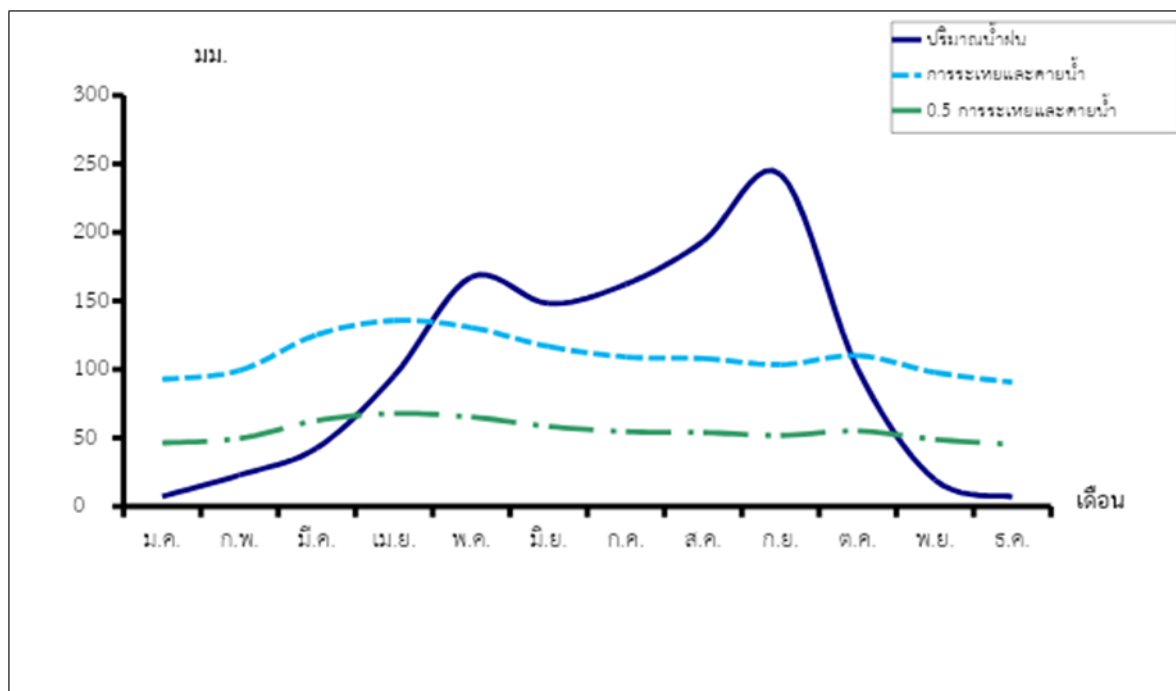
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศเกษตรท่าพระ จังหวัดขอนแก่น¹ (ปี พ.ศ.2536-2565)

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	16.9	31.1	23.3	71.0	7.2	1.8	92.7	7.1
ก.พ.	19.0	33.2	25.5	68.0	22.9	3.0	99.1	22.1
มี.ค.	22.5	35.5	28.4	66.0	42.6	5.5	125.2	39.7
เม.ย.	24.4	36.4	29.7	68.0	95.2	7.8	135.6	80.7
พ.ค.	24.9	35.0	29.2	77.0	167.4	14.2	130.5	122.6
มิ.ย.	25.2	34.1	29.1	78.0	148.0	14.3	116.7	113.0
ก.ค.	24.8	32.9	28.3	81.0	162.2	15.9	109.1	120.1
ส.ค.	24.5	32.4	27.8	84.0	193.4	17.5	107.9	133.6
ก.ย.	24.1	32.3	27.5	86.0	242.4	18.3	103.5	148.4
ต.ค.	22.8	32.1	26.8	83.0	100.1	8.9	110.1	84.1
พ.ย.	20.4	32.2	25.7	76.0	19.3	2.7	97.8	18.7
ธ.ค.	17.3	30.8	23.4	72.0	7.0	0.9	90.5	6.9
เฉลี่ย	22.2	33.2	27.1	75.8	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,207.7	110.8	1,318.7	897.0

หมายเหตุ : ¹เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

²จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2566)

รูปที่ 2-2 กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

สภาพการใช้ที่ดินตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566) ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

- 2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,860 ไร่ หรือร้อยละ 10.32 ของเนื้อที่ตำบล
- 2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 14,228 ไร่ หรือร้อยละ 78.97 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 11,307 ไร่ หรือร้อยละ 62.75 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาไร่ นาข้าว นาข้าว+มันสำปะหลัง นาข้าว+พืชผัก
 - 2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 1,466 ไร่ หรือร้อยละ 8.14 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไร่ร้าง อ้อย มันสำปะหลัง
 - 3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 662 ไร่ หรือร้อยละ 3.68 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ยืนต้นผสม ยางพารา ยูคาลิปตัส ตะกู
 - 4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 124 ไร่ หรือร้อยละ 0.69 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ผลผสม มะม่วง กล้วย มะนาว
 - 5) พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 539 ไร่ หรือร้อยละ 2.99 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์ โรงเรือนเลี้ยงสุกร
 - 6) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 130 ไร่ หรือร้อยละ 0.72 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง สถานที่เพาะเลี้ยงปลา

2.5.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 142 ไร่ หรือร้อยละ 0.79 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบรอสภาพพื้นที่
ป่าผลัดใบสมบูรณ์

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 564 ไร่ หรือร้อยละ 3.13 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำ
คลอง หนอง บึง ทะเลสาบ บ่อน้ำในไร่นา

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 1,224 ไร่ หรือร้อยละ 6.79 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชสมุนไพรชาติ
พืชมงคลไม้พุ่ม/ไม้เลื้อย พื้นที่ลุ่ม พื้นที่กองวัสดุ พื้นที่ถม นาเกลือ

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,860	10.32
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,006	5.58
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	272	1.51
U405	ถนน	79	0.44
U406	ทางรถไฟ	35	0.19
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	380	2.11
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	30	0.17
U600	สถานที่ร้าง	25	0.14
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	6	0.03
U602	รีสอร์ท โรงแรม เกสต์เฮาส์	2	0.01
U605	สถานบริการน้ำมัน	25	0.14
A	พื้นที่เกษตรกรรม	14,228	78.97
A100	นาไร่	130	0.72
A101	นาข้าว	11,163	61.95
A101+A204	นาข้าว+มันสำปะหลัง	5	0.03
A101+A502	นาข้าว+พืชผัก	9	0.05
A200	ไร่ร้าง	84	0.47
A203	อ้อย	143	0.79
A204	มันสำปะหลัง	1,239	6.88
A301	ไม้ยืนต้นผสม	12	0.07
A302	ยางพารา	14	0.08

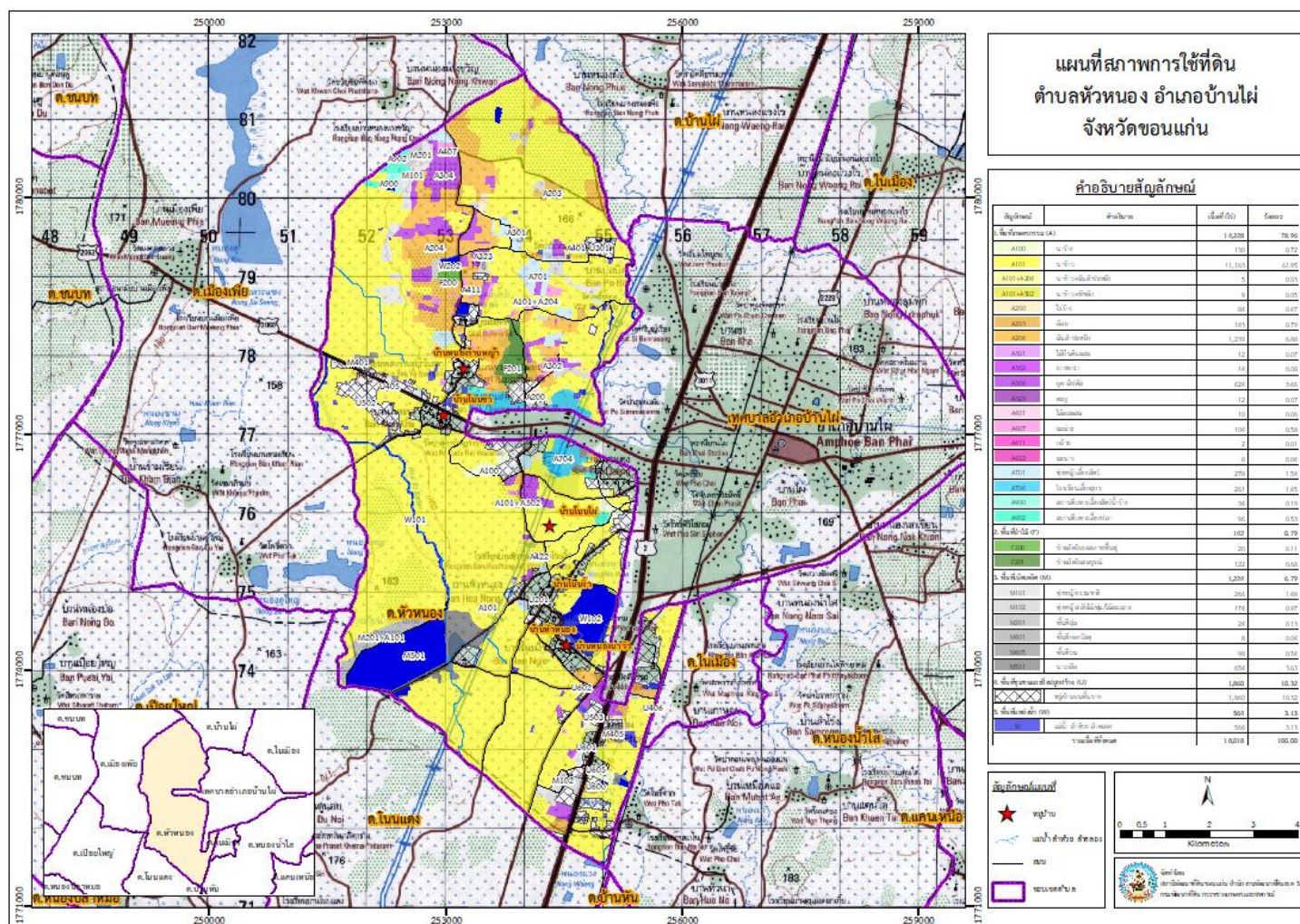

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A304	ยูคาลิปตัส	624	3.46
A323	ตะกั่ว	12	0.07
A401	ไม้ผลผสม	10	0.06
A407	มะม่วง	104	0.58
A411	กล้วย	2	0.01
A422	มะนาว	8	0.04
A701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	278	1.54
A704	โรงเรือนเลี้ยงสุกร	261	1.45
A900	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง	34	0.19
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	96	0.53
F	พื้นที่ป่าไม้	142	0.79
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	20	0.11
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	122	0.68
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	1,224	6.79
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	266	1.48
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	174	0.97
M201	พื้นที่ลุ่ม	24	0.13
M401	พื้นที่กองวัสดุ	8	0.04
M405	พื้นที่ถม	98	0.54
M501	นาเกลือ	654	3.63
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	564	3.13
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	109	0.61
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	319	1.77
W202	บ่อน้ำในไร่นา	136	0.75
ผลรวมทั้งหมด		18,018	100.00

ที่มา : กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566)

หมายเหตุ : เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

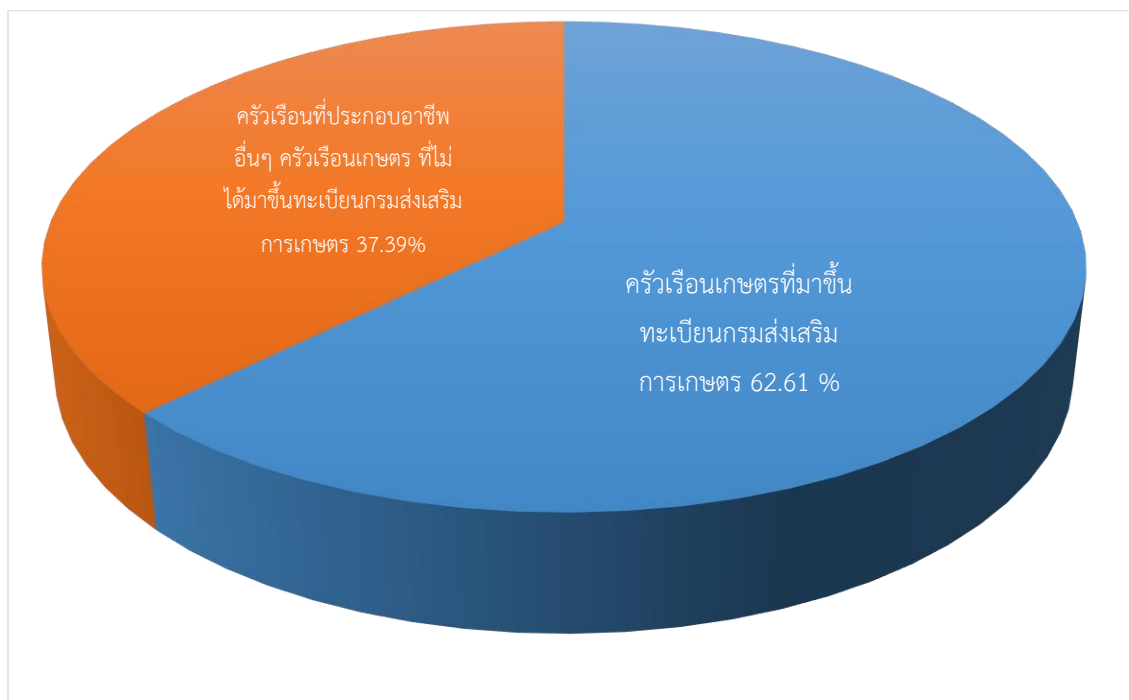

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2565 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลหัวหนอง มีประชากรรวม 3,655 คน แยกเป็นชาย 1,793 คน เป็นหญิง 1,862 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 126.78 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,519 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 951 ครัวเรือน หรือร้อยละ 62.61 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ครัวเรือนเกษตร ที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 568 ครัวเรือน หรือร้อยละ 37.39 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-2 ถึง 2-3 (รูปที่ 2-4)

รูปที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นปี 2565

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565

พื้นที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลหัวหนอง	1,519	1,793	1,862	3,655
หมู่ที่ 1 หัวหนอง	184	239	251	490
หมู่ที่ 2 โนนจั่ว	285	281	299	580
หมู่ที่ 3 หนองนาแว	290	423	456	879
หมู่ที่ 4 โนนข่า	249	292	273	565
หมู่ที่ 5 หนองร้านหญ้า	302	343	374	717
หมู่ที่ 6 โนนไผ่	209	215	209	424

ที่มา: กรมการปกครอง (2566)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ^๑	1,519	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มากขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ^๒	951	62.61
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ	568	37.39

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2566)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

จากข้อมูลกรมการปกครอง ณ เดือนธันวาคม 2565 ตำบลหัวหนอง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,519 ครัวเรือน โดยถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 11.86 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ(เนื้อที่ของตำบลรวมต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด)

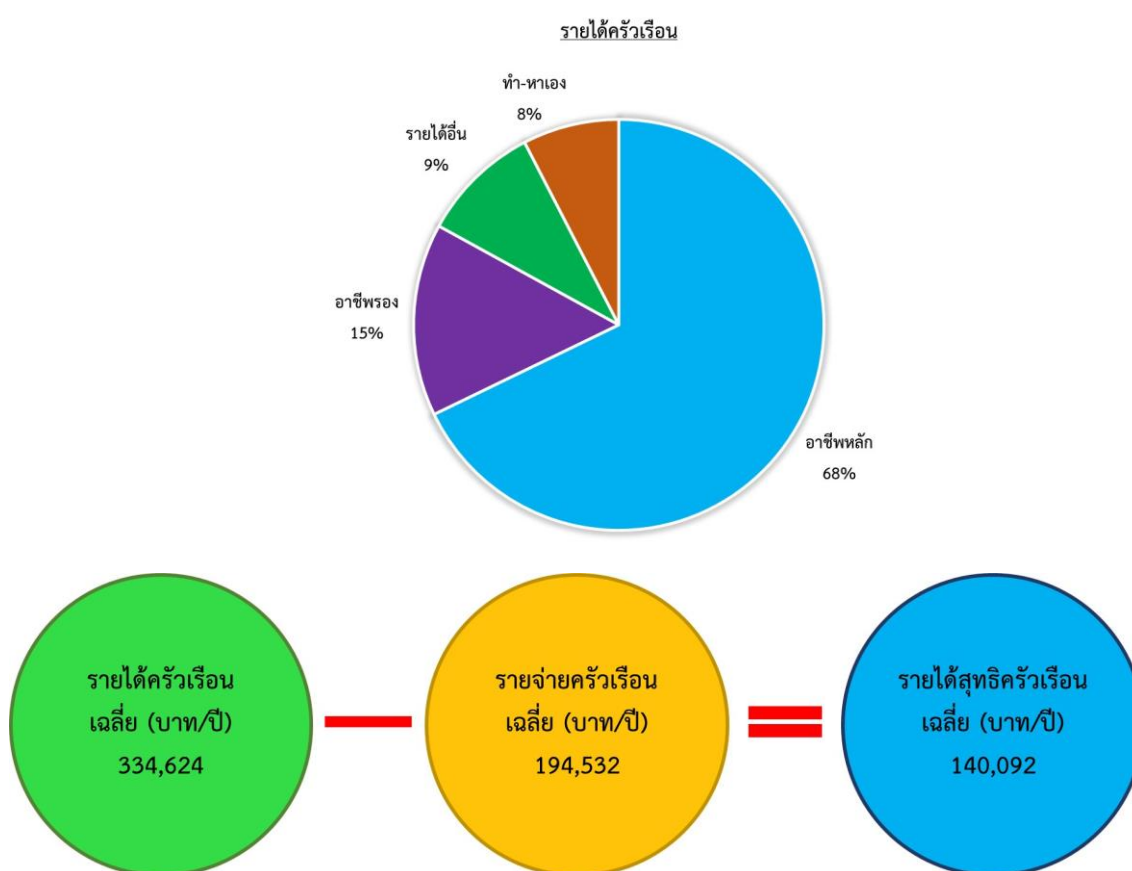
สภาพเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลหัวหนองส่วนใหญ่ประชากรมีอาชีพด้านการเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์

การประกอบอาชีพ ในตำบลหัวหนองประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งการทำนา ปลูกพืชไร่ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย ค้าขาย รับจ้างทั่วไป

- อาชีพทำเกษตรกรรม ตำบลหัวหนองครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร 951 ครัวเรือน โดยเกษตรกรปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์ สำหรับการเลี้ยงสัตว์พบว่าส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และจำหน่าย

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมพัฒนาชุมชน ปี 2566) พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 334,624 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 121,603 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 194,532 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 70,694 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 140,091 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 50,910 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-4 รูปที่ 2-5

รูปที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565

พื้นที่	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายได้บุคคลเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่ายบุคคลเฉลี่ย (บาท/ปี)
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง				
ตำบลหัวหนอง	226,959	50,738	31,517	25,409	334,624	121,603	194,532	70,694
หมู่ที่ 1 หัวหนอง	324,152	81,360	55,738	39,652	500,901	177,534	264,701	93,818
หมู่ที่ 2 โนนจั่ว	294,881	58,858	47,417	41,092	442,248	134,276	274,442	83,326
หมู่ที่ 3 หนองนาวัว	278,803	83,809	36,798	22,798	422,208	139,927	217,830	72,193
หมู่ที่ 4 โนนข่า	150,344	23,364	19,824	22,342	215,874	82,004	150,591	57,205
หมู่ที่ 5 หนองร้านหญ้า	126,661	15,314	11,380	11,463	164,818	84,148	114,322	58,367
หมู่ที่ 6 โนนไผ่	146,987	17,662	11,325	14,935	190,909	70,335	119,818	44,144

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าสถานภาพทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 พฤษภาคม 2528) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ คือ พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B เนื้อที่ 17,624 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่าในพื้นที่ตำบลหัวหนอง มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2536-2565) 1,207.1 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลหัวหนอง มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ หนองนาวัว หนองใหญ่ และห้วยบ่อกะดิน

แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำบ่อกะดิน

3.2.3 ใช้ฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) ซึ่งพบว่า ตำบลหัวหนอง มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 1 บ่อ และจำนวน บ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 8 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 2 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 5 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ki-sLA ชุดดินกุลาร้องไห้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,830 ไร่ หรือร้อยละ 15.71 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Nt-clA ชุดดินโนนไทย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,299 ไร่ หรือร้อยละ 7.21 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Pt-sclA ชุดดินประทาย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 581 ไร่ หรือร้อยละ 3.22 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Re-sLA ชุดดินร้อยเอ็ด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 372 ไร่ หรือร้อยละ 2.06 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Re-col-sLA/sa ดินคล้ายชุดดินร้อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ พบคราบเกลือ มีเนื้อที่ 236 ไร่ หรือร้อยละ 1.31 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 3 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ht-slB ชุดดินห้วยแถลง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 7,083 ไร่ หรือร้อยละ 39.31 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Kng-slB ชุดดินคง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,419 ไร่ หรือร้อยละ 13.43 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Tpr-clB ชุดดินเทพารักษ์ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,557 ไร่ หรือร้อยละ 14.19 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 2 หน่วยแผนที่ ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ ML ที่ดินดัดแปลง มีเนื้อที่ 73 ไร่ หรือร้อยละ 0.41 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ W พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 568 ไร่ หรือร้อยละ 3.15 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินเค็ม มีเนื้อที่ 3,411 ไร่ หรือร้อยละ 18.93 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินกุลาร้องไห้ (Ki) และชุดดินประทาย (Pt)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

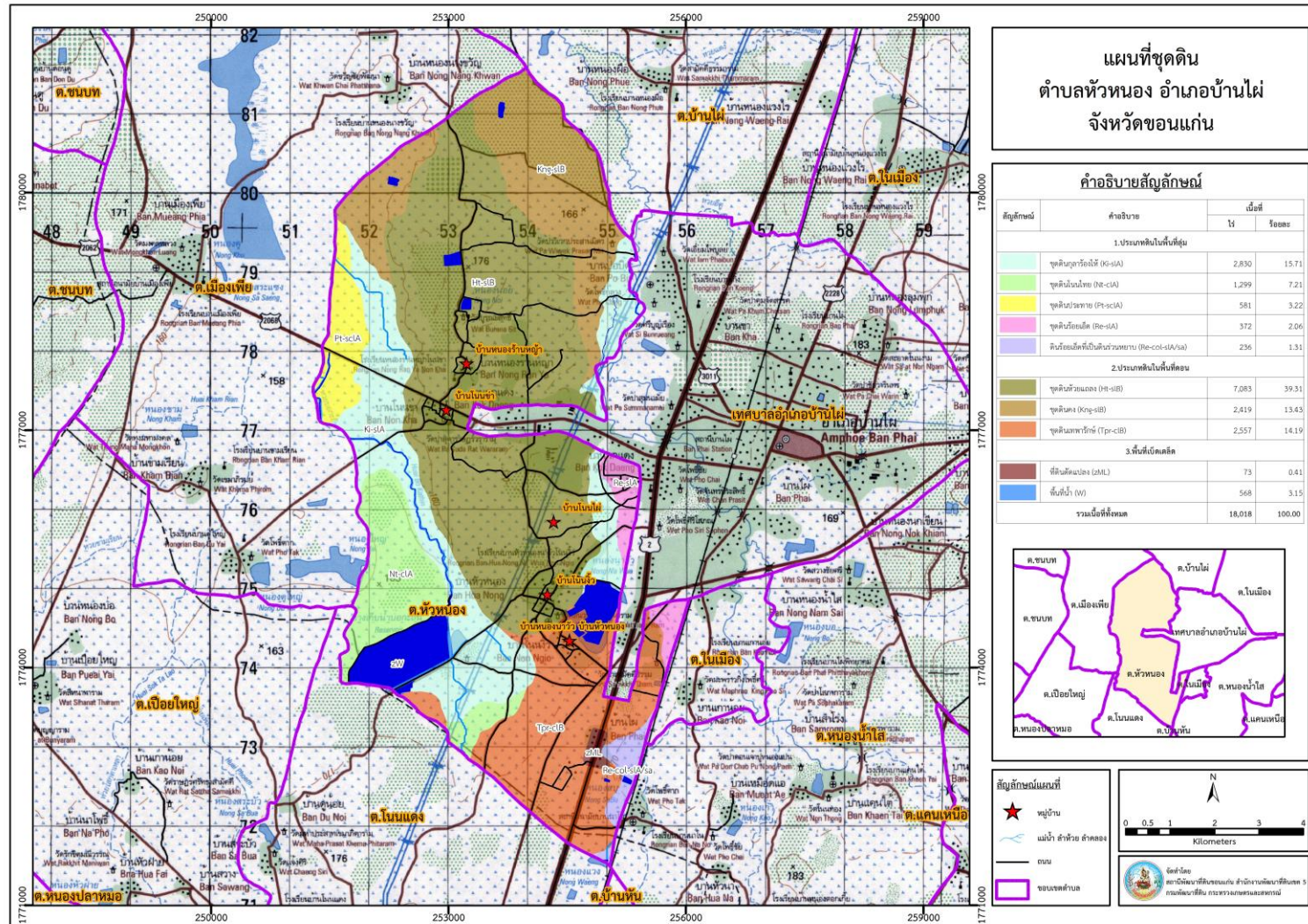
ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

หน่วย แผนที่ดิน	ความ ลาด ชัน (%)	ความ ลึก (ซม.)	การ ระบาย น้ำ	ความ อุดม สมบูรณ์ ของดิน	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน (cmol/kg)	ความ อิ่มตัว เบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำ ไฟฟ้า (dS/m)	ความ ลึกของ ชั้นจาโร ไซต์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดิน บน	ดิน ล่าง			ไร่	ร้อยละ
Ht-sLB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0- 5.5	4.5- 5.0	<2	-	7,083	39.31
Ki-sIA	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0- 6.5	6.0- 8.0	4-8	-	1,028	5.71
Ki-sIA*	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ปาน กลาง	10-20	35-75	6.0- 6.5	6.0- 8.0	4-8	-	1,802	10.00
Kng-sLB	2-5	>150	ดีปาน กลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0- 5.5	5.5- 7.0	<2	-	2,419	13.43
Nt-clA	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5- 6.0	5.5- 6.5	<2	-	1,106	6.14
Nt-clA*	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ปาน กลาง	10-20	35-75	5.5- 6.0	5.5- 6.5	<2	-	193	1.07
Pt-sclA	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0- 6.5	6.0- 8.0	4-8	-	581	3.22
Re-col- sIA/sa	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ปาน กลาง	<10	35-75	5.0- 5.5	5.5- 6.0	2-4	-	236	1.31
Re-sIA	0-2	>150	ค่อนข้าง เลว	ต่ำ	<10	35-75	4.5- 6.0	4.5- 5.5	<2	-	372	2.06
Tpr-clB	2-5	50- 100	ดี	ปาน กลาง	>20	35-75	5.5- 6.5	6.0- 8.0	<2	-	2,557	14.19
ML	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	0.41
W	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	568	3.15
รวมทั้งหมด											18,018	100.00

หมายเหตุ: 1. * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

2. เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1. การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2566 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลหัวหนอง คือ

- 1) ดินเค็มความอุดมสมบูรณ์ต่ำในที่ลุ่ม ที่ตอนเป็นดินทรายขาดความอุดมสมบูรณ์
- 2) ขาดแคลนน้ำ และคุณภาพน้ำ
- 3) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ฝนทิ้งภัยแล้งน้ำท่วม
- 4) ปัญหาด้านทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ
- 5) ปัญหาผลผลิตต่ำ

จากการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ และการสอบถามปัญหาจากการกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า ปัญหาหลักของพื้นที่ตำบลหัวหนอง คือดินเค็ม ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบริเวณพื้นที่ตอนมีการชะล้างพังทลาย เนื้อดินเป็นทรายไม่เก็บน้ำ ปุ๋ยหมักสำหรับปลูกเป็นหลัก ปุ๋ยอ้อย ไม้ผล ไม้ยืนต้น มีการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยาฆ่าหญ้า ที่ลุ่มปลูกข้าว ดินขาดธาตุอาหาร น้ำไม่เพียงพอ ผลผลิตต่ำ

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกรตำบลหัวหนอง มีความต้องการ 5 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ ต้องการแหล่งน้ำเพิ่ม ได้แก่บ่อน้ำในไร่นา บ่อบาดาล โซล่าเซลล์
- 2) แก้ปัญหาดินทรายจัด ดินเค็ม ดินกรด ดินที่มีการชะล้างและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- 3) ปรับรูปที่ดิน และเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน
- 4) ต้องการให้สนับสนุนด้านองค์ความรู้ในการปลูกพืชที่เหมาะสม
- 5) การลดต้นทุนการผลิต เพิ่มราคาผลผลิตทางการเกษตร

ผลจากปัญหาที่พบคือ ดินเค็มจัด มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินทราย มีการชะล้าง และขาดแคลนน้ำ เกษตรกรในชุมชนจึงมีความต้องการปรับปรุงบำรุงดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ต้องการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพที่ดิน ต้องการองค์ความรู้เรื่องดิน ต้องการแหล่งน้ำในไร่นา ต้องการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการปลูกพืชที่เหมาะสม การปรับปรุงแปลงนาให้มีความสม่ำเสมอ ต้องการบ่อบาดาล โซล่าเซลล์ และอยากได้องค์ความรู้เรื่องอื่นๆ ด้านการเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย ต้องการลดต้นทุนการผลิต และอยากให้มีการประกันราคาข้าว ซึ่งเมื่อเรานำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR ได้รายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 3 ประการ คือ

- 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 1.2) การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจทั้งภายในและต่างประเทศ
- 1.3) การเพิ่มขึ้นของประชากร

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 5 ประการ คือ

- 2.1) การกระจายตัวของปริมาณน้ำฝนไม่สม่ำเสมอ (ปริมาณและช่วงเวลา)
- 2.2) ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่คุ่มค่าเพิ่มขึ้น
- 2.3) ความเสื่อมโทรมทรัพยากรดิน
- 2.4) ความผันผวนของราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต
- 2.5) ต้องการที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น

3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 9 ประการ คือ

- 3.1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
- 3.2) แหล่งน้ำ บ่อน้ำ เพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ
- 3.3) ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำ
- 3.4) โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด
- 3.5) การชะล้างพังทลายของดิน
- 3.6) ดินเค็ม
- 3.7) ดินทรายจัด
- 3.8) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3.9) ขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 7 ประการ คือ

- 4.1) ผลผลิตพืชต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง
- 4.2) แหล่งน้ำที่มีอยู่ตื้นเขินจากตะกอน
- 4.3) สูญเสียหน้าดิน สูญเสียธาตุอาหาร
- 4.4) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
- 4.5) รายได้ภาคเกษตรไม่แน่นอน
- 4.6) ภาวะหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น
- 4.7) ทำลายสิ่งแวดล้อม สารตกค้างในดิน

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

อดีต-ปัจจุบัน

พื้นที่ดอน

- 5.1) บ่อดักตะกอน
- 5.2) ขุดบ่อบาดาล
- 5.3) คันดิน
- 5.4) ฝายชะลอน้ำ
- 5.5) ปลูกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาความชื้นและกักเก็บน้ำ
- 5.6) รวมกลุ่มสหกรณ์รวมกันซื้อปุ๋ยเคมี รวมกันขาย

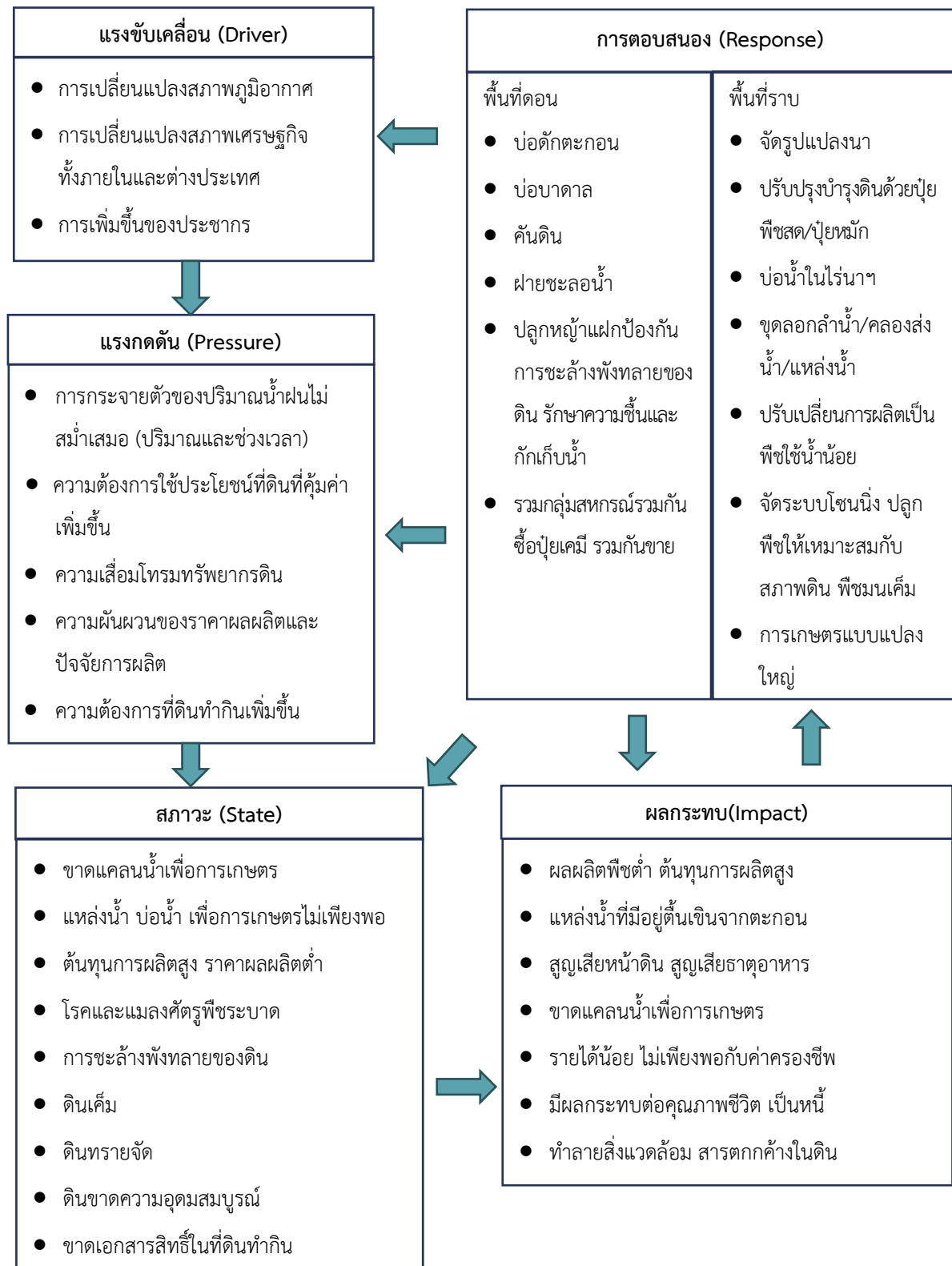

พื้นที่ราบ

- 5.4) จัดรูปแปลงนา
- 5.5) ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด/ปุ๋ยหมัก
- 5.6) บ่อน้ำไร่นา
- 5.7) ขุดลอกลำน้ำ/คลองส่งน้ำ/แหล่งน้ำ
- 5.8) ปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชใช้น้ำน้อย
- 5.9) จัดระบบโซนนิ่ง ปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพดิน พืชทนเค็ม
- 5.10) การเกษตรแบบแปลงใหญ่

อนาคต

- (1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล
 - (2) ประกาศเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ
- ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

4.2.1 พื้นที่ลุ่ม

1) ข้าวนาปี เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีในช่วงฤดูฝน โดยปลูกระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และจะเก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม พันธุ์ข้าวที่ปลูก ได้แก่ ข้าวเจ้าพันธุ์หอมมะลิ 105 และข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6

2) ข้าวนาปี-พืชผัก เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงธันวาคม และจะปลูกพืชผักหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ได้แก่ สลัด หอม ผักบุ้ง ผักสวนครัว มะเขือเทศ แตงโม ระหว่างเดือนธันวาคมถึงพฤษภาคม

4.2.2 พื้นที่ดอน

1) อ้อย เกษตรกรจะปลูกอ้อยช่วงปลายฤดูฝนระหว่างเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ซึ่งจะมีอายุจากวันปลูกถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 10-14 เดือน เก็บเกี่ยว มกราคม-มีนาคม

2) มันสำปะหลัง เกษตรกรจะปลูกมันสำปะหลังช่วงปลายฤดูฝนระหว่างเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ซึ่งจะมีอายุจากวันปลูกถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 7-8 เดือน เก็บเกี่ยวในช่วงมิถุนายน-กรกฎาคม

3) ไม้ผล ที่นิยมปลูก ได้แก่ มะม่วง ไม้ผลผสม มะม่วง/กล้วย

4) ปลูกป่า ไม้ยืนต้น พยุง ยางนา

เดือน ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย	ธ.ค.	
	พื้นที่ที่มีปัญหาขาดความสมบูรณ์ ชะล้างพังทลาย (ดินทราย)												
อ้อยโรงงาน	อ้อยโรงงาน												
มันสำปะหลัง	มันสำปะหลัง												
มันสำปะหลัง	มันสำปะหลัง									มันสำปะหลัง			
มะม่วง	มะม่วง												
พื้นที่ที่มีปัญหาขาดความสมบูรณ์ที่ลุ่ม และดินเค็มน้อย													
ข้าว							ข้าว						
พืชผัก-ข้าว	พืชผัก						ข้าว						

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆเหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่าง ๆ โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิต และคำณ, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดินซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ระดับ ขึ้น เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1 : ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N : มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความ เหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อราก พืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมรวมความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการ เขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินใน แต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง ยูคาลิปตัส กล้วย
เลี้ยงสัตว์

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดินดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	มะม่วง	ยูคาลิปตัส	หญ้าเลี้ยงสัตว์
Ht-slB	S3o	S2n	S2ns	S2ns	S2n	S2n
Ki-slA	S3x	N	N	S3xo	N	S3x
Kng-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o	S2s
Nt-clA	S1	N	S2xos	S3o	N	S2o
Nt-clA*	S2s	N	S2xos	S3o	N	S2os
Pt-sclA	S3x	N	N	S3xo	N	S3x
Re-col-slA/sa	S2xn	N	S2ons	S3o	N	S2on
Re-slA	S2ns	N	S2ons	S3o	N	S2ons
Tpr-clB	S3o	S2r	S2rs	S3r	S3r	S1

หมายเหตุ : * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน

w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร

r = สภาวะการหยั่งลึกของราก

n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร

s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดิน และที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลหมายถึงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สามารถกำหนดออกเป็น 5 เขตหลัก ได้แก่ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.1.1 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 4 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ เขตประมง และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 14,217 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 78.90 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมชั้นดี ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 5,847 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 32.45 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 122 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.68 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ กล้วย มะม่วง

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 556 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.09 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ ประดู่ ยางพารา ยูคาลิปตัส และไม้ยืนต้นผสม

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 1,322 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 7.33 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อย

(2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรมที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำการเกษตรในเขตนี้อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันเป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิต

ทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 5,456 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 30.28 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2320) มีเนื้อที่ 2 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.01 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง

(3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 100 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.56 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ ประดู่ ยางพารา ยูคาลิปตัส และไม้ยืนต้นผสม

(4) เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2340) มีเนื้อที่ 143 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.79 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ แตงโม มะเขือเทศ ยาสูบ มันสำปะหลัง และอ้อย

(3) เขตประมง (สัญลักษณ์ 2400) มีเนื้อที่ 130 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.72 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านการประมงได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา และสถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง

(4) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 539 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.99 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2510) ปัจจุบันมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 278 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.54 ของเนื้อที่ตำบล โดยชนิดของหญ้าที่พบ ได้แก่ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

(2) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ประเภทต่าง ๆ มีเนื้อที่ 261 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.45 ของเนื้อที่ตำบล โดยประเภทของโรงเรือนที่พบได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก

6.1.2 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,860 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.33 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 1,394 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 7.74 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 409 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2.27 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ

(3) และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 57 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.32 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินที่นอกเหนือจาก 2 เขตดังกล่าวข้างต้น เช่น สถานที่พักผ่อน ท้องเที่ยว สวนสาธารณะ รีสอร์ท โรงแรม สุสาน ป่าช้า เป็นต้น

6.1.3 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 564 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.13 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 430 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2.39 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 134 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.74 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.1.4 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 1,235 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.86 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ไม้ละเมาะ บ่อดิน พื้นที่ถม พื้นที่ลุ่ม ไม้พุ่ม เป็นต้น

6.1.5 เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 142 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.79 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูก ป่าชุมชน

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

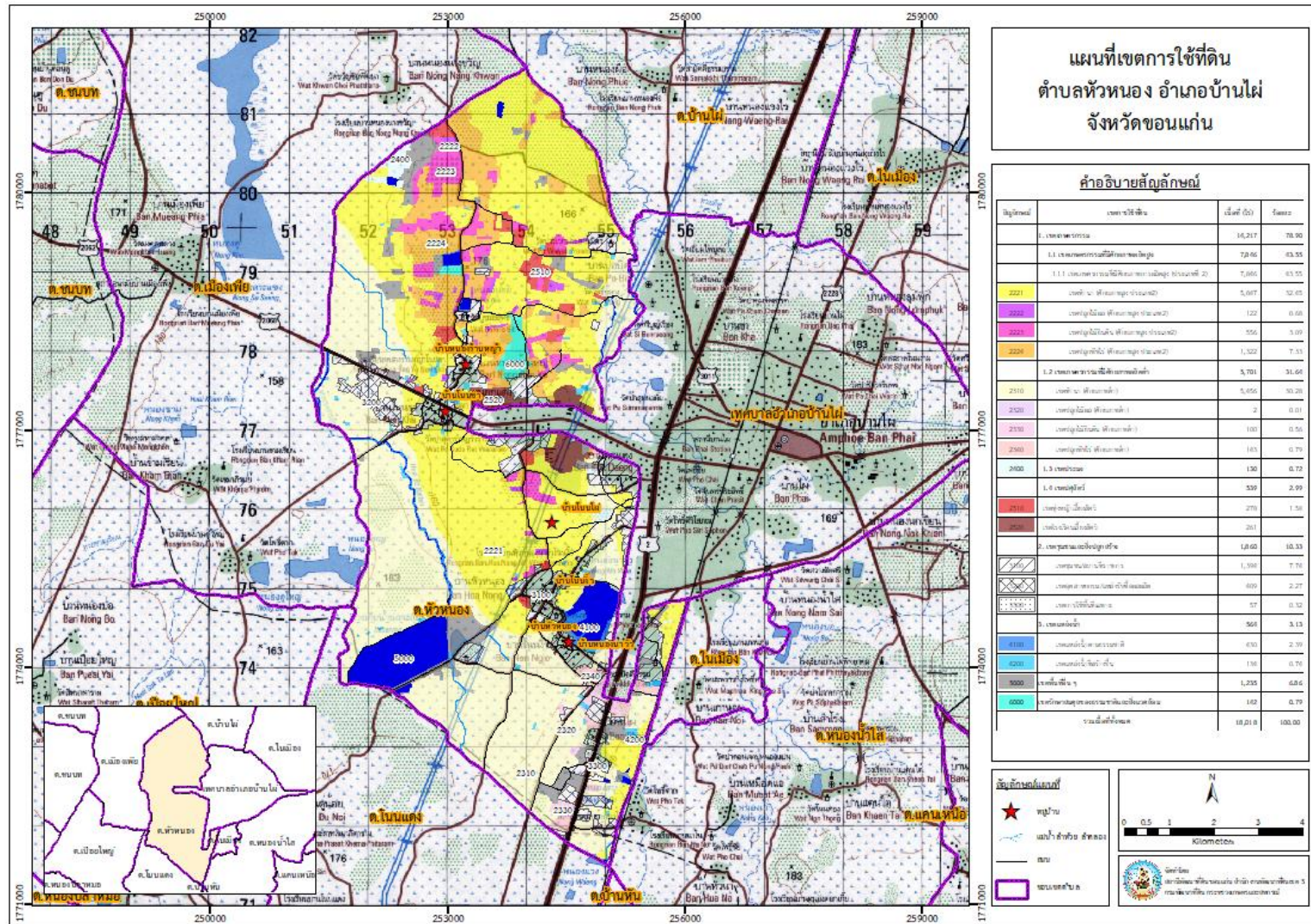
เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตเกษตรกรรม	14,217	78.90
1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพผลิตสูง	7,846	43.55
1.1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2)	7,846	43.55
1) เขตทำนา (ศักยภาพสูง ประเภท2)	5,847	32.45
2) เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพสูง ประเภท2)	122	0.68
3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพสูง ประเภท2)	556	3.09
4) เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพสูง ประเภท2)	1,322	7.33
1.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพผลิตต่ำ	5,701	31.64
1) เขตทำนา (ศักยภาพต่ำ)	5,456	30.28
2) เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพต่ำ)	2	0.01
3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพต่ำ)	100	0.56
4) เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพต่ำ)	143	0.79
1.3 เขตประมง	130	0.72
1.4 เขตปศุสัตว์	539	2.99
1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	278	1.54
2) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	261	1.45

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
2. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,860	10.33
2.1 เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	1,394	7.74
2.2 เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	409	2.27
2.3 เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	57	0.32
3. เขตแหล่งน้ำ	564	3.13
3.1 เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	430	2.39
3.2 เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	134	0.74
4. เขตพื้นที่อื่นๆ	1,235	6.86
5. เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	142	0.79
รวม	18,018	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับร่างตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567 ถึง 2571

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลในเมืองไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตเกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ดินเค็ม/ดินทราย มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดิน ดังนี้

- (1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
- (2) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- (3) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- (4) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (5) การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
- (6) การรณรงค์ไถกลบตอซัง
- (7) การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์
- (8) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด
- (9) การส่งเสริมพัฒนาปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินเค็ม

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

- (1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- (2) การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม-ดอน

3) พื้นที่แล้งซ้ำซาก มีแผนงาน/โครงการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

- (1) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- (2) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- (3) การก่อสร้างระบบส่งน้ำ

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตเกษตรกรรม

1) เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

(2) การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) (กรมวิชาการเกษตร)

(3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)

2) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 พื้นที่แหล่งน้ำ

สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2566 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการเกี่ยวกับแก้ปัญหาดินเค็มและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ ปรับรูปที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลหัวหนอง กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลหัวหนองในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ปัญหาดินเสื่อมโทรม ดินเป็นทราย น้ำเค็ม (2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำจนเกิดแล้งซ้ำซาก ปัญหาดังกล่าวนี้นำส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้นจะรวมถึง (1) การชะล้างพังทลายของดิน (2) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ (3) ดินเค็ม โดยในพื้นที่ตำบลในเมือง คุณภาพของดินจึงไม่ค่อยจะเหมาะสมต่อการเกษตร พบปัญหาดินความอุดมสมบูรณ์ต่ำในที่ดอน มีเนื้อที่ 5,138 ไร่ หรือร้อยละ 29.56 ของเนื้อที่ตำบล ดินความอุดมสมบูรณ์ต่ำในที่ลุ่ม เนื้อที่ 2,109 ไร่ หรือร้อยละ 11.73 ดินเค็มในที่ลุ่ม เนื้อที่ 6,177 ไร่ หรือร้อยละ 34.37 และจากการวิเคราะห์ความลาดชันของตำบลหัวหนองนั้น พบว่า ระดับความลาดชันระหว่าง 0-2 เปอร์เซ็นต์ จำนวน 74 ไร่ หรือร้อยละ 0.22 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่ระดับความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ เกิดการสูญเสียดินในระดับน้อย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาดินเค็ม ที่ส่งผลต่อการปลูกพืช น้ำเค็ม ส่วนที่ดอนจะมีปัญหาการเก็บกักน้ำ จึงจำเป็นต้องจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่เพิ่มขึ้น ในส่วนของปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากวัฏฏ์ต้นกำเนิดดินที่เค็ม ส่วนหนึ่งเนื่องจากการมีการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินได้มีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นระยะเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุ ก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกันเนื่องจากพืชนำไปใช้ และอินทรีย์วัตถุได้สลายตัวไป

ในกรณีของการขาดแคลนนํ้านั้น นอกจากผลการทับถมของตะกอนดินในแหล่งน้ำจืดต้นเขิน ดินไม่กักเก็บน้ำดังกล่าวข้างต้นแล้ว การที่ประชากรเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อยกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อกักน้ำในดิน คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อจัดหาน้ำให้แหล่งน้ำต้นทุน โดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการ

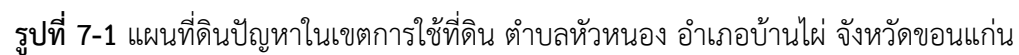
ประเด็นหลักจากข้อเสนอให้แก้ไขปัญหาระบบขาดแคลนน้ำและน้ำท่วม จะสรุปได้ว่ามี 6 ประการ คือ (1) การขุดลอกแหล่งน้ำในปัจจุบันซึ่งรวมถึงอ่างเก็บน้ำ ฝ่ายกั้นน้ำ ลำน้ำ เป็นต้น (2) สร้างฝายเก็บน้ำเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม (3) ก่อสร้างประปาโดยส่งน้ำด้วยระบบท่อ (4) ขุดเจาะบ่อบาดาล (5) ก่อสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการกระจายน้ำ และ (6) ป้องกันน้ำท่วม

เพื่อตอบสนองข้อเสนอดังกล่าวทั้ง 6 ประการนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้วสรุปได้ว่า “ไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งหรือใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง แล้วจะแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วมทั้งตำบลได้โดยสิ้นเชิง”

การแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วมจะต้องดำเนินการทั้งตำบลควบคู่กันทั้งปัญหการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ตอนกลางด้านตะวันตก กับปัญหการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ตอนบน โดยจัดทำโครงการ “การพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบ” ทั้งพื้นที่ตำบลที่รวมข้อเสนอในการแก้ไขปัญห โดยบริเวณตอนบนและตะวันออกของตำบล ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินดอนมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีการปลูกมัน

ปะหลัง จะมีปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การจัดการพื้นที่ต้องปลูกป่าเสริม สร้างแหล่งน้ำ เพื่อรักษาน้ำให้อยู่ในพื้นที่ โดยจัดทำประปาเพื่อการเกษตรและก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อลดการชะล้างพังทลาย การสูญเสียดิน และชะลอการไหลของน้ำ บริเวณตอนล่าง และตะวันตก พบปัญหาดินเค็มในที่ลุ่ม มีพื้นที่ดินเค็มจำนวน 6,177 ไร่ พื้นที่ประกอบด้วยที่ราบลุ่ม การจัดการพื้นที่ควรก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ดินเค็มปรับปรุงแปลงนาให้มีความสม่ำเสมอ วางผังน้ำทั้งระบบ และสนับสนุนการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต การชะล้างพังทลายน้อยมาก (0-2 ตัน/ไร่/ปี) จำนวน 16,800 ไร่ หรือร้อยละ 93.46 การจัดการพื้นที่ควรพัฒนาเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดินและระบบน้ำ ได้แก่ การขุดลอกคลอง ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ คลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำหรือพนังป้องกันน้ำท่วม การขุดบ่อบาดาลน้ำตื้น ปรับรูปที่ดินปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (รูปที่ 7-1)

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567- 2571

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตพื้นที่ทำนา เนื้อที่ 11,303 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	623,450
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	153,600
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	22,500
	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้ สารเคมีทางการเกษตร	25,000
	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	103,600
	1.6 การรณรงค์เฝ้ากลบตอซัง	170,000
	2. การบริหารจัดการน้ำ	3,352,000
	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	352,500
	2.1 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดิน และน้ำ/ขุดลอก	3,000,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	3,750,000
	3.1 การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ดินเค็ม	1,250,000
	3.2 กิจกรรมโซนนิง	2,500,000
2. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,465 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	670,100
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	128,000
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	297,500
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	45,000
	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้ สารเคมีทางการเกษตร	25,000
	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	103,600
	1.6 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	68,000
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	3,000

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567- 2571
(ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
	2. การบริหารจัดการน้ำ	3,235,000
	2.1 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ/ขุดลอก	3,000,000
	2.2 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	235,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	2,620,000
	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	120,000
	3.2 การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ/โซนนิ่ง	2,500,000
3. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 124 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดินใน	326,525
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	76,800
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	74,375
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	11,250
	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	25,000
	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	103,600
	1.6 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	34,000
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	1,500
	2. การบริหารจัดการน้ำ	117,500
	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	117,500
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	1,490,000
	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	240,000
	3.2 การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	1,250,000

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567- 2571
(ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
4. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 656ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	283,175
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	51,200
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	74,375
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	11,250
	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	25,000
	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	103,600
	1.6 การจัดหาปุ๋ยอินโดไมต์	17,000
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	750
	2. การบริหารจัดการน้ำ	117,500
	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	235,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	120,000
	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	120,000
5. เขตปลูกพืชผัก เนื้อที่ 57 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	261,175
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	51,200
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	74,375
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	11,250
	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	3,000
	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	103,600
	1.6 การจัดหาปุ๋ยอินโดไมต์	17,000
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	750
	2. การบริหารจัดการน้ำ	117,500
	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	117,500

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567- 2571
(ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
6. เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เนื้อที่ 278 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	136,825
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	51,200
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	74,375
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	11,250
	2. การบริหารจัดการน้ำ	117,800
7. เขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเนื้อที่ 130 ไร่	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	117,500
	1. การบริหารจัดการน้ำ	235,000
	1.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	235,000
	2. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	120,000
	2.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	120,000
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	2,246,250
	2. การบริหารจัดการน้ำ	7,292,500
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	8,100,000
รวมเขตเกษตรกรรม	รวมแผนงาน/โครงการ	17,638,750

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตพื้นที่เกษตรกรรม 1. เขตพื้นที่ทำนา เนื้อที่ 11,303 ไร่ 2. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,465 ไร่ 3. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 124 ไร่ 4. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 656 ไร่ 5. เขตปลูกพืชผัก ไม้ดอก ผสมผสาน เนื้อที่ 57 ไร่	การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม พื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มศักยภาพการผลิต 1) โครงการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ (สนง.สหกรณ์จังหวัด) 2) โครงการเกษตรอินทรีย์ (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด) 3) โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด) 4) โครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด) 5) โครงการการบริหารความหลากหลายชีวภาพ (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด) 6) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) 7) โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด) 8) โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด) 9) โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด) 10) โครงการพัฒนาธุรกิจชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด) 11) โครงการส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (สนง.การปฏิรูปที่ดินจังหวัด) 12) โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง) การปรับปรุงที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต 1) โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 2) โครงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกร (สนง.เกษตรจังหวัด)

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
	3) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สนง.เกษตรจังหวัด) 4) โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือก (สนง.เกษตรจังหวัด) 5) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 6) โครงการส่งเสริมเกษตรผสมผสาน (สนง.เกษตรจังหวัด) 7) โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร (สนง.เกษตรจังหวัด) 8) โครงการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 9) โครงการธนาคารสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 10) โครงการพัฒนาสถาบันเกษตรกรรูปแบบประชารัฐ (สนง.เกษตรจังหวัด) 11) โครงการศักยภาพการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (สนง.เกษตรจังหวัด) 12) โครงการผลิตพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต (สนง.เกษตรจังหวัด) 13) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 14) โครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม 15) โครงการผลิตและสนับสนุนหัวเชื้อจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืช (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชจังหวัด) 16) โครงการสนับสนุนการผลิตจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืชทดแทนการใช้สารเคมี 17) โครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (สนง.เกษตรอำเภอ)
1.5 เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 539 ไร่ 1.6 เขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื้อที่ 130 ไร่	1) โครงการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มการผลิตด้านการเกษตร (กรมประมง) 2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร (กรมประมง)

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
	3) โครงการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมฮาลาลด้านปศุสัตว์ (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด) 4) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด) 5) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด) 6) โครงการออกแบบการปรับเปลี่ยนการใช้น้ำเพื่อการเกษตรตามนโยบาย (กรมชลประทาน) 7) โครงการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่รับน้ำ (กรมชลประทาน)
2. พื้นที่แหล่งน้ำ เนื้อที่ 564 ไร่	1) โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งน้ำชลประทาน (กรมชลประทาน) 2) โครงการพัฒนาระบบชลประทานด้วยนวัตกรรม (กรมชลประทาน) 3) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ (กรมชลประทาน) 4) โครงการพัฒนาโครงการชลประทานเดิม (กรมชลประทาน) 5) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งและระบายน้ำ (กรมชลประทาน) 6) โครงการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำในพื้นที่ชลประทานเดิม (กรมชลประทาน)

ตารางที่ 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2567-2571)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2566	2567	2568	2569	2570		2566	2567	2568	2569	2570	17,638,750	
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน													2,246,250	
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สาร อินทรีย์	ราย	200	200	200	200	200	1,000	102,400	102,400	102,400	102,400	102,400	512,000	พต.
เขตนาข้าว/เขตปลูกพืชไร่/ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	5	5	5	5	5	25	148,750	148,750	148,750	148,750	148,750	743,750	พต.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วย พืชปุ๋ยสด	ไร่	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	7,000	22,500	22,500	22,500	22,500	22,500	112,000	พต.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	กลุ่ม	5	5	5	5	5	25	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000	125,000	พต.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	แห่ง	1	1	1	1	1	5	103,600	103,600	103,600	103,600	103,600	518,000	พต.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.6 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	ตัน	20	20	20	20	20	100	34,000	34,000	34,000	34,000	34,000	170,000	พต.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดิน กรด	ไร่	100	100	100	100	100	500	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	7,500	พต.
เขตนาข้าว	1.8 การรณรงค์เฝ้าติดตาม	ไร่	100	100	100	100	100	500	34,000	34,000	34,000	34,000	34,000	170,000	พต.

ตารางที่ 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2567-2571) (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2567	2568	2568	2570	2571		2567	2568	2569	2570	2571		
	2. การบริหารจัดการน้ำ													7,292,500	
เขตนาข้าว/พืชไร่/ไม้ผล/ พืชผัก	2.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำใน ไร่นานอกเขตชลประทาน	บ่อ	12	12	12	12	12	60	282,000	282,000	282,000	282,000	282,000	1,292,500	พด.
	2.2 การพัฒนาแหล่งน้ำ ขนาดเล็ก/ขุดลอก	ประมาณ การ	-	-	-	-	-		6,000,000	6,000,000	6,000,000	6,000,000	6,000,000	6,000,000	พด.
	3. การฟื้นฟูและป้องกัน การชะล้างพังทลายของดิน													8,100,000	
เขตพื้นที่เกษตรกรรม,พื้นที่ แหล่งน้ำ	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อ การอนุรักษ์ดินและน้ำ	กล้า	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	500,000	120,000	120,000	120,000	120,000	120,000	600,000	พด.
เขตนาข้าว,เขตปลูกพืชไร่/ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	3.2 การจัดระบบอนุรักษ์ดิน และน้ำลุ่ม-ดอน/โซนนิ่ง	ไร่	500	500	500	500	500	2,500	1,250,000	1,250,000	1,250,000	1,250,000	1,250,000	6,250,000	พด.
เขตนาข้าว	3.4 การจัดระบบอนุรักษ์ดิน และน้ำพื้นที่ดินเค็ม	ไร่	100	100	100	100	100	500	250,000	250,000	250,000	250,000	250,000	1,250,000	พด.

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2566. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565). แหล่งที่มา <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/#/TableTemplate/Area/statpop.1> พฤษภาคม 2566.
- กรมการพัฒนาชุมชน. 2566. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา :<https://ebmn.cdd.go.th/>. 1 มิถุนายน 2566.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2566. ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565. แหล่งที่มา: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2566.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2566. จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2566). แหล่งที่มา <http://mvos2.gistda.or.th/>. 15 พฤษภาคม 2566
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2566. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2536-2565). กรมอุตุนิยมวิทยากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2566. แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2566. แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2566. แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหัวหนอง. 2565. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570). อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย ช่วยระดม

นางปราณี สีหพันธ์

นายชุมพร ศาสตร์วาทะ

นางพรพนา โพธินาม

ดร.อรรณพ พุทธิโส

ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5

ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน สพข.5

ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน สพข.5

ผู้อำนวยการกลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน

นักสำรวจดินชำนาญการพิเศษ

ผู้เรียบเรียงและจัดทำ

นางสุกัญญา ทวีกิจ

นางมนัสนันท์ ไชยนรินทร์

นายอุดม อนุสัย

นางสาวสุรวดี เทศารินทร์

ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

นักวิชาการเกษตร

นักวิชาการเกษตร

สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดขอนแก่น
 สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์